

**A handful of documents about Gjon and Gjergj Castriot in Old Slavic
Part two**

Abstract: *In this second part of documents from Jovan Radonić's collection *Ђураћ Кастриот Скендербег и Арбанија у XV веку* (En. *Gjergj Castriot - Scanderbeg and Albania in the 15th century*), Arben Ndreca renders an interlinear translation of records by Gjon and Gjergj Castriot as well as by the community of monks in Hilandar, all of which written in Old Slavic. Ranging from 1420 to 1459 A.D., these records bear witness to different issues such as the relationship between the Castriots and Ragusa [Dubrovnik]; between them and Hilandar; the territorial extension of this household and, especially, the persistently feeble finances of Scanderbeg around 1459. In his commentary Ndreca dwells on the details of Gjon and his sons' donation to the Serbian Monastery of Hilandar, namely, the purchase of the Albanian keep and the reasons behind such purchase, etc. The author also maintains that Gjon Castriot's earlier record (S. L. 1426) too must have been drafted in Hilandar, judging by the opening and closing formulas used in this record. Quoted by prof. Dušan Sindik, the additional notes in Serbian by monk Nicander (cc. 1440 A.D.) on the reverse of the original records residing in Hilandar are published for the first time in Albanian. Author Ndreca also devotes special attention to the account of the Serbian monk Isaiah from Hilandar (1489 or 1517), who asserts that the Athonite monasteries of Caracal and Philotheos were run by Albanian monks in those years.*

Keywords: *Ivan Kastriot, Gjon, Gjergj Castriot-Scanderbeg, Hilandar, Albanian keep, Arbanaški pirg, Šufadaja, Široki Brod, Mount Athos, Caracal, Philotheos.*

Në këtë pjesë të dytë të dokumenteve marrë nga përmbledhja e Dr. Jovan Radonić-it kushtue Skënderbeut, përzgjedhëm për përkthim vetëm ato në gjuhën e vjetër sllave. Disa prej këtyne letrave janë përkthye prej Át Gjon Shllakut (shih: Hylli i Dritës, n. 3-9, 1940), por kanë pasaktësina.

Në letrën e parë, që mban datën 25 shkurt 1420, Gjon Kastrioti dhe të bijtë, iu japin besën [lat. *fides*] tregtarëve të Raguzës se nuk do t'i damtojë

askush kur të kalojnë nëpër territorin e tyne. Njëherazi, këtu Kastrioti cakton edhe taksën doganore që duhej t'ia shlyenin këtij si në vajtje ashtu edhe në kthim. Shufadaja asht vendi ku gjendej dogana e principatës së tij në bregdet. Nëse largësia 8 miljesh nga qyteti i Lezhës që përmend Thallóczy¹ asht e saktë, atëherë Shufadaja duhet kërkuar tek **Talja** e sotme². Prej këndeje tregtarët përshkoheshin nëpër tokët e tija dhe udhëtonin deri në Prizren. Kjo e dhanë, (*nëpër tokën teme deri në Prizren*) bashkë me ato që gjenden në dokumentin tjetër ku Gjon Kastrioti dhuron dy fshatna të tij, na jep të kuptojmë disi për shtrimjen dhe kufijtë e Kastriotëve. Po ashtu, përmendet edhe *Radunja turke*, që do të thotë se ky fshat, apo kjo krahinë, i përket Kastriotëve por se tashma gjendet nën sundimin turk, dhe për të cilën, çuditërisht, Gjon Kastrioti ka të drejtë me vjelë taksë doganore. Ndërsa, në lidhje me taksat doganore të caktueme nga Kastriotët për tregtarët raguzianë, këto kanë të bajnë me barrën e një kafshe transporti, ose të një qerreje, por kjo nuk del qartë në këtë dokument.

Valuta që kërkohet, nga ana tjetër, asht dy llojesh: dukati venedikas por edhe hyperperi bizantin, monedha të fuqishme këto të asaj kohe.

Në tekst, tërheq vëmendjen gjithashtu edhe përdorimi i dy fjalëve me origjinë venedikase/italiane. Kështu, shkruesi i letrës përdor serbisht fjalën “mrčarije” që rrjedh nga fjala “mercerie; mercanzie” (shqip: “cikërrima, xhingla-mingla”). Po ashtu përdoret edhe fjala “inbul”, edhe kjo venedikase ndonëse me një përmbajtje semantike ende jo shumë të qartë. [imballo?]

* * *

Letra tjetër, 3 (S. L.) 1426, rrejt me nr. 82 në arkivin e Hilandarit, asht një dokument i randësishëm pse aty dalin qartë emnat e dy fshatnave Radostushë dhe Trebishte – sot quhen Rostushë dhe Trebishtë – që iu përkasin Kastriotëve dhe që Gjoni, bashkë me të bijtë, Stanishin, Reposhin, Konstantinin dhe Gjergjin ia dhurojnë, bashkë me kishën e Shën Marisë në

1 THALLÓCZY, L. v. *Illyrisch-Albanische Forschungen*, München - Leipzig, 1916, I, fq. 122.

2 Ma tej, Thallóczy ngrente pyetjen se mos Shufadaja asht po ai vend që në një letër të Balshajve del me emnin “Shiroki Brod”, shqip: Vau i Gjanë ([...] **и сие записамо ниже Широкога Брода у Лѣшу**), shqip: [...] dhe këtë e shkruem ma poshtë Vaut të Gjanë në Lesh. [MIKLOSICH, F., *Mon. serbica*, CLXI, 1368, fq. 177]). Albanologu kishte të drejtë sepse “Vau i Gjanë”, i cili edhe sot e kësaj dite quhet kështu, gjendet në grykëderdhjen e lumit Mat, ngjitur me Talen. Këtu, duhet vue në dukje se Thallóczy kërkonte një port, por ndoshta nuk bahej fjalë për port të mirëfilltë por thjeshtë një skelë apo diçka të tillë. E në të vërtetë as Balshajt e as Gjon Kastrioti në letrat e tyne nuk përmendin fjalën port. Anijet e tonazheve të ndryshme, në ato mote, ndaleshin në largësi nga bregu i detit ku edhe “liboheshin”, pra shkarkoheshin mallnat në lundra të vogla e atëherë këto dilnin në breg. Na e përforcon këtë hipotezë edhe përdorimi i fjalës shqipe “va, vau” që ka parasysh një cektinë ku mund të ndalen lundrat, jo anijet. Gjithsesi, na del se Gjon Kastrioti në 1420 shfrytëzonte si doganë Talen, apo Vaun e Gjanë, pra, po atë vend që në vjetin 1368 kishte qenë pronë e Balshajve.

Radostushë, monastirit të Hilandarit. Këto dy fshatna gjenden në verilindje të Dibrës, në luginën e lumit Radikë, sot Maqedoni e Veriut, ish-FYROM, dhe janë 3 km larg njeni-tjetrit. Për popullsinë e këtyne dy fshatnave dokumenti nuk na jep të dhana të sakta, por na dëshmon se asht e krishtenë. Me këtë dhuratë, Gjon Kastrioti dëshironte të imponohej si një feudal me randësi në rajon. Ndonëse pak, Kastrioti po i dhuronte monastirit diçka me vlerë, ashtu siç kishin ba para tij edhe mbretën me peshë, si përshembull Stefan Nemanja³, Stefan Uroshi⁴ apo knjaz Stefan Lazareviqi dhe Vlku në 1405⁵.

Kjo kishë ishte e kushtueme Zojës së Papërlyeme, ashtu si edhe kisha e Monastirit të Hilandarit, një arsye ma tepër kjo për këtë “të lidhun” të këtyne dy kishave. Në traditën e kishës serbe, atributi “E Papërlyeme” i Zojës përkthehet “Prečista Bogorodica” – shq. “E Papërlyemja Zotlindëse”.

Kisha në vetvete duhet të jetë mjaft e randësishme pse lëmshët e saj kanë peshë dhe vlerësohen si të mira, përndryshe nuk do t'i dhurohej monastirit të Hilandarit. Si e tillë, duhet mendue se besimtarët që shkojnë aty nuk duhet të jenë të paktë në numër. Tërheq vëmendjen, gjithashtu, edhe modestia e pasunisë së Gjon Kastriotit si edhe përvujtnia që shoqnon dhuratën që po i bahet monastirit⁶. Kështu, diktuesi i letrës shprehet me fjalët “...aq sa qe fuqia jonë” dhe “... shumë i dashtuni Zot dhe e papërlyemja Nana e Zotit i pranofte këto dhurata të vogla tonat, ashtu sikurse monedhën e vogël të vejushës”, ku bahet fjalë për parabullën e ungjillit (Mk 12, 42-44).

Po ashtu, tingëllon mjaft i çuditshëm fakti se si Gjon Kastrioti ka të drejtë me urdhnuë që këto dy fshatna, Radostusha dhe Trebishta, mos me shlye haraç perandorak dhe as haraç qytetit – dhe këtu nënkuptohet sulltani pse përdoren pikërisht skajet “цап” dhe “харап”. Sikur të flitej për Stefan Lazareviqin (1374-1427) do të ishin përdorë ndoshta fjalët “деспот” dhe “данак”. Për ma tepër, Lazareviqi vetë ishte vasal i sulltanit kështu që asht e pamundur të jetë fjala për të. Sidoqoftë, këtë pikë do të përpiqemi ta

3 MIKLOSICH, F., *Monumenta Serbica spectantia Historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Viennae* 1858, dok. IX, ff. 4-6. Vlen të shtohet se pikërisht në këtë dokument përmendet edhe emni “Arbanas” dhe treva e Pultit: [...] и приобрѣтохъ ѡдъ морьске земле Зетоу и с градовы. а ѡдъ Арьбанасъ Пилоть, а ѡдъ гръчьске земле Лабъ с Лъпланем,[...] ([...] dhe shtina në dorë nga tokat e bregdetit Zetën me qytete. kurse nga Arbëneshi Pultin, kurse nga tokat greke [bizantine] Labin dhe Lplanën [Ulpienën?], [...]). Duhet të kemi parasysh se emni “Arbanas” këtu asht etnonim sepse ka domethanien e territoreve të banueme nga arbënit, pra nuk asht emni “Arbëni”. Krhs. ŠUFFLAY, M., *Srbi i arbanasi*, Beograd 1925 – Zagreb 1991, ff. 24, 26.

4 Po aty, LXII, ff. 57-65.

5 Po aty, CCXLVII, ff. 262-264.

6 SINDIK, D., “Dve povelje u Hilandaru o Ivanu Kastriotu i sinovima”, botue tek *Stanovništvo slovenskog porijekla u Albaniji* – Përmbledhje e kumtesave të kuvendit shkencor ndërkombëtar mbajtë në Cetinjë në datat 21, 22, 23 qershor 1990. Marrë nga: https://www.rastko.rs/rastko-al/zbornik1990/dsindik-povelje_1.php. Konsultue për herë të fundit me 27.02.2019.

shpjegojmë ma tej. Nga ana tjetër, prap, nuk kuptohet se cilit qytet këto fshatna nuk i detyrohen ma me i shlye taksë.

Akti i dhurimit nuk asht shkruar nga Gjon Kastrioti dora vetë, por nga logoteti i tij i cili shfaqet në fund të letrës kur thotë: “...mbasi e shkrova e nënshkrova [vulosa] me vulën e zakonshme të zot. Ivanit.” Megjithatë, logoteti nuk e shkruen emnin e vet në këtë letër.

Në verso, simbas historianit Dušan Sindik, dokumenti ka të shtueme këto fjalë:

+ Книга Кастриотова за села⁷.

Ky rresht, gjithnjë simbas këtij studjuesi, duhet të jetë mjaft i afërt me kohën e hartimit të vetë dokumentit në fjalë. Tue e rrotullue dokumentin 180 gradë, vijon Sindik, gjenden të shkrueme nga murgu Nikandër, me gjasë aty nga dhjetëvjeçari i katërt i shek. XIX⁸, edhe këto rreshta:

**Сеи хрисовуль естъ господара Ивнна Кацпиѡта
албанскаго, и копе егѡ въ немъ естъ. И пише како
даеть монастырю нашему две села во Албании и суца
съ церковью Прес[ве]ты, Б[огоро]д[и]цы тамо суца, и
ѡписуеть вс по синорами, и прочат⁹.**

Bashkë me këtë dokument - vijon historiani Sindik¹⁰ - gjendet edhe një kopje tjetër e po këtij murgu, pra, e Nikandrit, i cili mbasi e ka kopjue krejt tekstin origjinal, ka shtue në të edhe këto fjalë nga ana e tij:

**Милостию Божијею Иоаннь Кастриоть господар албанский
и прочат¹¹.**

7 “+ Letra e Kastriotit rreth fshatnave.”

8 Këtu ndoshta kemi të bajmë me një lajthitje shtypit pse ma tej, në artikullin e prof. Sindikut, bahet fjalë po për murgun Nikandër dhe dhjetëvjeçarin e katërt të shek. XV dhe jo shek. XIX. Për këtë na dëshmon edhe vetë gjuha dhe alfabeti i përdorun në këtë tekst të shkurtë, të cilët padyshim nuk janë të serbishtes së vjetit 1840. U përpoqëm të marrim kontakt me historianin për sqarime nëpërmjet Institutit të Historisë në Beograd por aty morëm vesh se prof. D. Sindik kishte ndërrue jetë në 2017. [A.N.]

9 “Kjo krizobulë asht e zotit Ivan Kastriotit arbënorit, dhe shtiza [sic] e tij asht në të. Dhe shkruen sesi i jep monastirit tonë dy fshatna në Arbëni dhe truëllin me kishën e Së Shenjtueshmes Mari me truëllin aty, dhe përshkruen gjithçka edhe kufijtë, e tjera.”

10 Dušan Sindik (16.4.1933-30.6.2017) qe bashkëpunëtor shkencor i Institutit të Historisë në Beograd. Familja e tij e kishte zanafillën nga Boka e Kotorrit. Temat me të cilat asht marrë gjatë veprimtarisë së tij shkencore janë të larmishme, përfshi edhe bashkësinë hebraike në Jugosllavi, por mbi të gjitha asht marrë me dokumentet mesjetare serbe. Bashkë me akademikët Vladimir Aleksejević Mošin (1894-1987) dhe Simo Ćirković (1929-2009) punoi për botimin e veprës “Zbornik srednjovekovnih ćirilćkih povelja i pisama Srbije, Bosne i Dubrovnika (1186-1321)”. Gjatë studimeve të tij, Prof. Sindik qëndroi edhe në Malin e Shenjtë Atos ku kreu dhe renditjen e dokumenteve të arkivit në Hilandar. Pikërisht këtu iu dha mundësia të shqyrtonte imtësisht dhe të përcillte të plotë, për herë të parë, shenjimet e shtueme nga murgu Nikandër.

11 “Me dashurinë e Zotit, Joan Kastrioti zot arbënor e tjera.”

Nuk mund të anashkalohej gjithashtu edhe një fakt jo krejt i parandësishëm: Gjon Kastrioti mallkon këdo që mbas tij mund ta shkelin këtë akt dhurimi. Asht interesante të vihet në dukje se aktet e dhurimit monastireve ose kishave nga mbretit ose bujarët serbë hapen me një invokacion të Zotit (jo të gjitha) dhe mbyllen me një mallkim dhe kërcënim për shkelësin e këtij dekreti (një numër jo i vogël sish). E tillë asht edhe kjo e Kastriotit dhe pikërisht kjo ngjashmëni të ban të mendosh për vendin se ku mund të jetë hartue kjo letër.

Ka të paktën dy “*povelje*”, (shqip: *dekret, urdhëresë*) në të cilat formula e hapjes dhe ajo e mbylljes me një mallkim janë pothuajse identike me këtë të Kastriotit. Asht fjala për një të Stefan Uroshit V (1365)¹² dhe një tjetër të Vuk Brankoviçit (1392)¹³. Që të dyja këto flasin për dhurata ose bamirësi Hilandarit dhe ruhen në arkivin e këtij monastiri. Po ashtu ka edhe tjera – edhe këto flasin për dhurata Hilandarit¹⁴ – që mbyllen, edhe këto, me një formulë mallkimi. Kjo mënyrë hartimit të letrave të shtyn me mendue se, ose logoteti i Kastriotit ka qenë aq i përgatitun sa ta njihte traditën pararendëse të këtyne akteve të dhurimit dhe ta dinte si shkruheshin këto – por nëse ishte kaq i përgatitun si ka mundësi që harroi vendin dhe emnin e tij? – ose, letra e Kastriotit asht shkruar në Hilandar, ndoshta nga ndonjë murg që ka marrë si bazë aktet e dhurimit që ruheshin prej vitesh tashma në arkivin e monastirit. Nëse kjo qëndron, atëherë shpjegohet kollaj se pse nuk ka vend (*sine loco*) ku asht shkruar letra, dhe pse mungon emni i shkruarit.

Në këto kushte, i vetmi element që do t’i atribuonte vlerë juridike këtij dokumenti për çdo rivendikim do të ishte vula, por kjo nuk ekziston. Në letër dallohet vetëm njolla e saj e dikurshme, me një diametër 5 cm¹⁵, që tregon qartë se nuk ka qenë unazë, siç ishte ajo e Skënderbeut që paraqet Ledën. Pra, murgjit kanë ruejt si dokument me vlerë juridike një letër që nuk asht e tillë, por nuk mund të përjashtohet mundësia që vula të ketë humbë gjatë ndeshtrashave të historisë. Nga ana tjetër, në dokument janë të pranishme dy prerjet paralele ku përshkohej filli linit. Kur letra palosej, ky fill që përshkonte letrën poshtë dhe sipër lidhej dhe mbi të derdhej dylli i cili vulosej. Pra, po të gjykojmë nga këto prerje, letra ka mbërritë në Hilandar me anë të një korrierit.

Këto parregullsi, sado që të vërteta, prapsepap nuk mjaftojnë për të dëshmuar se letra e Kastriotit asht medoemos një falsifikim historik. Vetëm shqyrtimet e gjalla të dokumenteve dhe të kronologjisë janë ato që mund të hedhin ma shumë dritë në këtë pikë.

12 MIKLOSICH, F., *vep. cit.* CLIII, ff. 171-173.

13 Po aty, CCVII, ff. 222-223.

14 Po aty, XCII, ff. 109- 111; XCIV, ff. 116-117; CLXXXII, ff. 190- 192.

15 SINDIK, D., *art. cit.*

Siç u tha, përfituesi i këtyne dhuratave ishte monastiri serb i Hilandarit, i cili hyn në 20 monastiret ortodokse (të cilat iu përkasin kombësive të ndryshme si: greke, bullgare, rumune – vllahe, serbe, ruse etj.) që gjenden në Malin e Shenjtë Atos, në gadishullin Kalcidik, në juglindje të Greqisë, në atë që sot quhet Republika e Malit Atos, me karakter teokratik.

Mes shumë e shumë burimesh që flasin për këto monastire, asht edhe ai i murgut serb Isai i cili, kur erdhi më 3 maj 1517 nga Hilandari në Moskë, i dhuroi Carit një kopje të jetës së Shën Savës. Gjatë qëndrimit të tij në Rusi, Isaija u pyet dhe la një relacion ku flitet për gjendjen e monastireve në Malin Atos. Ky relacion u përfshi në librin e autorit Vasilij G. Barskit, hartue në 1725-1726, mbas vizitës së parë të këtij në Atos, por botue vetëm në 1882 në Moskë. Në këtë botim të Barskit tërheqin vëmendjen monastiret me numrat 11 dhe 12, marrë, siç thamë, nga relacioni original i murgut Isai:

11) Монастырь *Каракулъ* (Каракалъ) Орнаутъскій, а церковь Петръ Апостолъ, а братіи 30.

12) Монастырь *Филотій* (Филоѳея) Арбанаскій, а церковь 40 мучениковъ, а братіи 70.

13) Монастырь *Иверскій*, а церковь Рождества Богородицы, а братіи 50.

14) Монастырь *Серапотанъ* (Ксеропотамъ), церковь 40 мучениковъ, строеніе Святаго Апостола Павла *), а братіи 90.

Me fjalë tjera, në relacionin e Isaisë pohohet se monastiri i Karakalit asht *Arnaut* dhe ai i Filofejit asht *Arbënor*¹⁶, mbarështoheshin pra nga murgjit arbën. Por këtu duhet shtue se gjatë vizitës së tij të dytë në Malin Atos (1744), Vasilij G. Barski, kur flet për këto dy monastire, as nuk i përmend fare këto të dhana¹⁷. Nga ana tjetër, në botime tjera, si psh "Itinéraires russes", ndryshe nga Barski, përmendet si datë e relacionit të murgut Isai vjeti 1489¹⁸. Megjithëkëtë, deri tashti nuk duket se ka ndonjë burim tjetër që na jep të dhana ma të sakta në lidhje me përkatësinë etnike të këtyne dy monastireve në Malin e Shenjtë.

16 "11) Monastiri Karakul (Karakal) Arnautas, dhe kisha e Pjetrit Apostull, dhe vëllazën 30.

12) Monastiri Filotij (i Filotheut) Arbënor, dhe kisha e 40 Martirëve, dhe vëllazën 70."

Shih: Три древних сказанія о Святой Горе Афонской и краткое описание Св. Горы, составленное въ первое посещение оной Василиемъ Барскимъ (1725-1726), Москва 1882, fq. 6.

17 Путешествіе къ Святымъ Местамъ, Пешеходца Василія Григоровича - Барскаго - Плаки - Албова, Санкт Петербургъ 1778.

18 КНИТROWO, Мме В. De. *Itinéraires russes en Orient*, Genève 1889, ff. 257-264.

Në dokumentin tjetër, të hartuem nga murgjit në Hilandar mbas vjetit 1426, (ruejt në arkivin e atyshëm me nr. 105) por pa datë të saktë, thuhet se Gjon Kastrioti bashkë me tre prej katër djelmëve që kishte, Reposhin, Konstantinin dhe Gjergjin, kanë ble në Hilandar kullën e Shën Gjergjit bashkë me hardhi dhe ullishta, me të drejtat që gëzon kjo kullë, dhe tok me të, edhe katër adelfatë. Monastiri e mban këtë dokument si dëshmi pikërisht për këtë shitblemje. Pra, ky që shqyrtojmë ne sot asht origjinali që monastiri ka ruejt për vete.

Në *verso*, dëshmon Prof. Sindik, ky dokument ka të shkrueme edhe pak rreshta të murgut Nikandër, me shkrim doret, shtue me gjasë aty nga dhjetëvjeçari i katërt i shek. XV¹⁹. Këto rreshta nuk janë përcjellë asnjëherë nga filologët e ndryshëm që e kanë studjue këtë letër, të cilët, me sa duket, nuk kanë pa kurrë origjinalin por vetëm fotografinë që ruhet në arkivin e Beogradit. Në to thuhet:

**Писмо ѿт монастирь согласно за арбанашки пиркъ
/ како са го продале ѿт монастирь господару Иѡанн
Кастри́ту албанскому кназу за 60 флоринъ, и паки
приложен на монастырь²⁰.**

Domethania e këtij akti noterial asht kjo: Kastrioti me të bijtë i bajnë një tjetër dhuratë monastirit të Hilandarit tue ble kullën e Shën Gjergjit e tjera, që vlejnë katër adelfatë. *Adelfatë* ka kuptimin e një pensioni për jetë që përfshinte strehim dhe ushqim e që monastiri ua njihte bamirësve të tij, në daç rregulltarë, në daç laikë. Në fillim derdhej shuma e adelfatit dhe mandej blesi e gëzonte për jetë këtë pension. Kur blesi vdiste, pushonte edhe të shpërblyemit e adelfatit²¹. Kjo asht arsyeja që, kur shtoi ato pak fjalë në *verso*, murgu Nikandër përmendi “...*prap iu lidh monastirit*”. Me fjalë tjera, “kulla arbënore” i ishte kthye prap monastirit, gja që tregon se Nikandri i ka shtue këto fjalë, mbasi që kishin vdekë blesit, ose kur aktit të shitblemjes i kishte reshtë veprimi. Por prap, ne dijmë se të paktën Gjergj Kastrioti duhet të ketë qenë gjallë kur u shtuen këto fjalë, pse hero i arbënor ndërroi jetë në 1468. Nga ana tjetër, mbetet fakti se marrëveshja parashikonte si kusht për pushimin e adelfatit vetëm vdekjen e gjithsecilit²².

19 SINDIK, D., *art. cit.*

20 “*Letër e monastirit në lidhje me kullën arbënore / si iu pat shitë nga ana e monastirit zotit Ioann Kastritit princit arbënor për 60 fjinë, dhe prap iu lidh monastirit*”

21 LEMMERLE, P., *Actes de Kutlumus*, Paris 1988, fq. 51. «[...] il s’agit d’une pension viagère comportant logement et entretien (dit aussi σιτηρήσιον), servie par les couvents, en échange ou en reconnaissance de donations importantes, soit à des hommes d’Église ne faisant pas nécessairement profession monastique, soit à des laïcs. [...] Les ἀδελφάτα deviennent ainsi des fondations, qui peuvent se vendre, s’acheter, se transmettre [...] ».

22 РЕТКОВИЋ, V. R., *Арбанаски пирг у Хиландару*, Архив за Арбанаску старину, језик и етнологију, књига I, Beograd 1923, fq. 196.

Po pse duhej që Kastriotët të blinin një kullë në Hilandar dhe jo diçka tjetër?

Funksioni i kullave të monastirit ishte i dyfishtë: për mbrojtjen nga mësyetit e jashtëm por edhe për përfshimjen në gjinin e monastireve të Atosit të territoreve të tjera. Kështu, në gjysmën e parë të shek. XIV ishin krye punime për forcimin e tyne.²³ Me sa duket ky funksion i dyfishtë i tyne, ndonëse kishte kalue një shekull, nuk kishte reshtë ende, deri në kohën që na intereson, pra, mbas 1426. Po ashtu, në vjetët 1423-1424, bashkësia athonite iu nënshtrua përfundimisht sulltanit; këtij i duhej shlye haraçi me pare në dorë²⁴. Këtu duhet kërkuar edhe arsyeja e ekzistencës së adelfateve, numri i të cilëve ishte rritë ndjeshëm. Shuma që mblidhej nga këto i nevojitej monastirit për të shlye haraçin. Kjo shpjegon, mendoj, edhe arsyen se pse Gjon Kastrioti çlironte nga haraçi dy fshatnat – tashti e mbrapa haraçin e tyne do ta vjelte monastiri i Hilandarit, i cili vetë, i derdhte haraç sulltanit. Nuk ishte e drejtë që fshatnat të paguanin dy herë haraç. Po ashtu, të blemit e kullës së Shën Gjergjit dhe të adelfateve duhet kundruar edhe në një vështrim tjetër: pasiguria për të ardhmen politike dhe ekonomike të principatës së Kastriotëve.

Mund të shtojmë se Gjoni nuk qe i pari që shprehu interesimin për një kullë në Hilandar. Edhe Evgenija tashma kallogre, bashkë me të bijtë knjaz Stefan Lazareviqin dhe birin tjetër Vlkun, iu pati dhurue murgjëve në 1405 kullën e shën Vasilit, pikërisht atë kullë që përmendet në dëshminë e shitblemjes në shqyrtim. (shenjimi 5)

Bie në sy menjëherë se në dokument nuk përmendet emni i Stanishit, i cili në dokumentin e vitit 1426 del si një nga dhuruesit e fshatnave Radostushë dhe Trebishtë. Gjithashtu, kuptojmë se tre nga katër djelmte e Gjonit, në çastin e hartimit të dokumentit, nuk e kanë braktisë ende fenë e krishtenë.

Mbas vdekjes së Gjon Kastriotit dhe të bijve, për kullën u përkujdesën, si bamirës, princat rumunë²⁵. Sot kësaj kulle i kanë mbetë vetëm rrënojat. Megjithatë, në serbisht – tue fillue që nga koha e të blemit së saj e deri sot – nisi të quhej dhe vijon të quhet “Arbanaški pirg” – “kulla arbënore” tue dëshmue edhe sot, mbas kaq shekujsh, për blesat e saj të dikurshëm.

* * *

23 FANELLI, M., *Le élites ecclesiastiques byzantines de fronte alla minaccia turca nel XIV sec.: L'Athos, Gregorio Palamas, Giovanni VI Cantacuzeno e il Patriarca Callisto I*, Università di Padova, 2014, fq. 5.

24 Po aty, fq. 5.

25 Bojović, B., *Mont Athos, les princes roumains, Jean Castriot, et la Tour Albanaise (Arbanaški pirg) dependance de Chilandar*, tek Balcanica XXXVII, Annual of the Institute for the Balcan Studies. Belgrade 2007, fq. 81.

“Gjon” apo “Ivan”?

Në këto përkthime na u duk e udhës që emnin e Gjon Kastriotit ta përcjellim siç asht në dokumente, në mënyrë që përkthimi ndërreshtor t'i qëndrojë sa ma besnik tekstit origjinal. Por nga ana tjetër, asht e vështirë ta dijme me siguri nëse arbënit e thirrnin “Gjon” apo “Ivan” dhe kjo ndodh ngaqë të gjithë logotetët ose shkrivanët, e kishin zakon të përkthenin emnat e njerëzve. Madje përkthenin edhe emnat e vendeve e shpeshherë – shkrivanët dhe logotetët e formimit ortodoks – banin edhe përshtatjen e kalendarit, ngaqë përdornin kalendarin e kishës lindore që nisë me të krijuemit e botës dhe jo atë latin²⁶. Kështu, në dokumente tjera, emni i tij del si *Johannes, Ioann, Juan* etj. Nga ana tjetër, nuk mund të mos përmendim se kishte bujarë arbën që mbanin emna ose mbiemna sllavë, ose të sllavizuem, sikurse mbanin edhe emna grekë të traditës bizantine. Mjafton të përmendim këtu *Voucho Ducagnin, Leccha Coychinovich [Crnoievich]*²⁷, *Bogdan Mosachi*²⁸ për zanafillën arbënore të të cilëve nuk ka farë dyshimit. Gjithashtu, një tjetër shembull që mund të shtojmë këtu, i vjetit 1403, asht emni i mirditorit **лѣш гюрашевик**, shqip: *Llesh G'jurashëvik*²⁹. Nuk mund të kalojmë në heshtje gjithashtu faktin se një botim me peshë si “Leksikoni i moteve të Paleologëve”, emnin e Gjon Kastriotit e përcjell si “Ivan Kastriota Mazreku”³⁰.

Po ashtu, na duket me vend të theksojmë se edhe emni *Gjon* përdorej nga arbënit, siç na dëshmon drejtpërdrejtë emni *Giono Mousachi*³¹, arsye kjo që na shtyn të besojmë se edhe përkthimi *Gjon* do të kishte qenë me vend.

* * *

Dokumentet tjera (178, Raguzë 2 prill 1459; 180, Lesh, 7 qershor 1459; 181, Raguzë, 13 qershor 1459; 182, Raguzë, 13 qershor 1459) që botohen të përkthyme këtu, lidhen me Gjergj Kastriotin - Skënderbeun.

Këto, shpeshojmë të hedhin ma shumë dritë për të kuptue ma qartë kronologjinë e ngjarjeve, dhe mjetet e pakta financiare që kishte në dispozicion prijësi arbënor, gja që e shtynte herë mbas here të kërkonte

26 Shih: *Shejzat*, nr. 3-4, 2018, shenjimi 5, fq. 20; dok. 342, fq. 33.

27 JORGA, N., *Notes et extrait pour servir à l'histoire de Crusades au XV siècle*, seconde série, Paris 1899, ff. 314, 349.

28 *Historia di Casa Musachia di Giovanni Musachi*, botue tek HOPF, *Chroniques Gréco Romanés*, Berlin 1873, fq. 288.

29 STOJANOVIĆ, L., *Stare srpske povjelje i pisma*, pjesa e parë, Beograd 1929, fq. 485, nr. 505.

30 *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit*, Wien, 2001, nr. 11400.

31 JORGA, N., vep. cit., fq. 353.

ndihma tek aleatët. Edhe sot, kur lexon fjalët e tij “Zotnij, më kanë lajmue se sulltani po na mësyn”, në letrën e datës 7 qershor 1459, kuptohet sa kritike ishte gjendja e financave të tij dhe rrezikun që i kanosej vendit. Mund të shtojmë, gjithashtu, se ndryshe nga logoteti i Gjonit, ky i Gjergj Kastriotit paraqitet me emën dhe mbiemën: Ninac Vlkosalik (ose Ninec), por ndoshta ky ka qenë ma shumë njeri i besuem i Skënderbeut sesa i aftë për korrespondencë: çuditërisht edhe vetë mbiemnin e tij e ka shkruar njëherë *Vlkosalik* e një herë tjetër *Vukosalik*. Po ashtu tërheq vëmendjen roli i tij pranë Skënderbeut si “dijak” që dmth “shkrivan”, në letrën e prillit. Ndërsa në letrën e qershorit, Ninaci del me titullin “kanzhiljer” – fjalë kjo që nuk përdorej nga noterët e formimit serb në korrespondencën e tyre. Zakonisht, këta përdornin për vete emnin “logotet”, ose “dijak”, të traditës bizantine/serbe dhe jo “cancelliere”, të traditës venedikase/italiane.

* * *

Nëmbyllje, mund të themi se studimet shqiptare në fushën e dokumenteve sllavo-bizantine shpeshherë janë të rralla, të mangëta dhe të shkëputuna nga fushat tjera ku kemi specialistë mjaft të mirë. Kështu, mund të pohohet se studimi i bulave apo i dokumenteve tjera në sllavishten e vjetër do ta pasunonte mjaft historinë dhe historiografinë tonë. Mjafton t’iu shtojmë këtyne dokumenteve që i sollëm të përkthieme këtu vetëm një krizobulë: atë të themelimit të monastirit të Deçanit (1330). Në këtë, përveç dhuratave materiale që Uroshi III i Ligështi mendon t’i japë monastirit, na shfaqet, krahas vllahëve, prania e fshatnave dhe katundeve arbënore dhe banorët e tyre³². Kur flet për fshatnat e tjerë që “i lidhen” monastirit, mbreti nuk ka dyshim se do të ndodhë kështu, por kur përmend ato vllahe dhe arbënore shprehet me fjalët “përsa ta kemi të mundun” që tregon se ka vështirësi në këtë pikë, ndoshta ngaqë marrëdhانيت e tija me këta banorë që gjendeshin aty para ndërtimit të monastirit janë problematike. Tjetër, mësojmë se Zaharijajt janë sundimtarë të Pultit që para 1330 dhe jo pesëdhjetë vjet ma vonë, siç ndeshet (ose nuk përmendet fare) në shumë tekste. Ky fakti i fundit shpjegon, deri në një farë mase, se ku mund ta kenë gurrën e vërtetë konfliktet e mavonshme mes Zaharijajve e Dukagjinave, etj. etj. Na dalin pra, nga këto lloj dokumentesh, një varg të dhanash mjaft interesante dhe të dobishme të cilat kanë nevojë të njihen dhe të interpretohen.

Urojmë, në përfundim, që të ketë tjera përkthime në këtë fushë që t’i shërbejnë historisë sonë mesetare.

32 MIKLOSICH, F., *vep. cit.*, LXXXIII, fq. 91 [...] **юлико ми бысть възможно приложити храмоу семоу сель и катоунь влашькых и арбанашьких и књижия и чьстныє крыты** [...] ; shqip: [...] dhe përsa ta kemi të mundun me ia lidhë këtë tempulli [Deçanit] fshatnat dhe katundet vllahe dhe arbënore dhe libra, dhe kryqa të hijshëm [...].

2

25 shkurt 1420

Letër shoqnuese e Gjon Kastriotit dhe e bijve të tij për tregtarët raguzianë që përshkohen nëpër tokat e tija, nga Shufadaja (afër Lezhet) për në Prizren, me udhëzimet për doganat. J. R.

Бѣра моя г(оспо)д(и)на Иванъ и мо(и)хъ синовъ, всакомѣ трговцѣ
владѣцаго

Besa ime zotni Ivanit dhe e bijve të mi, çdo tregtarit të qytetit sundues

град(а) Дѣровника, конѣ доки ѣ мою землю трговати или чко
ихоки

të Raguzës, i cili hyn ndërkohë në tokën teme për tregti ose kujt
përshkohet

минѣти мошъ земломъ ѣ землю Юргиевъ или господина деспота. И
тако

nëpër tokën teme në tokë të Gjergjit ose zotni despotit. Dhe kështu

имъ вѣрѣ даль, ѡдъ кѣди доки ѣ мою землю ѣ Шѣфадая, ако мѣ бѣде
коя

atij [tregtar] besën i dhashë, qysh kur vjen në tokën teme në Shufadajë,
nëse atij do t'i bahet çfarëdolloj

чтѣ(т)а или злокиа мошъ земломъ до Призрена, да еа господинъ Иванъ
и моя

damit ose të keqeje nëpër tokën teme deri në Prizren, se unë zotni Ivani
dhe

дѣца плакямъ. Я на сви законъ (ц)арн[неки?] ѡговорилъ смъ с
прнателемъ монм

fëmijët e mi do ta damshpërblejmë. E për këtë ligj doganor[?] ramë
dakord me mikun tim

а вашимъ братомъ Петромъ мимо всѣ мою землю, да е една ц[ар]ина на
dhe vëllain tuej Pjetrin, përçark të gjithë territorit tim, të ketë një taksë
doganore,

товаръ свитѣ два дѣката а на мръчарню ѡ-т-овара перперъ, а ѣ чѣрекой
земли ѣ

për barrë me lidhë 2 dykatë kurse për cikërrimat ndër barrë një hyperper,
kurse në tokën turke në

РАДУНЮ Ш-Т-ОВАРА СВНТЕ ПОЛЬ ДУКАТА А ВА МРЬЧАРНЕ ШЕСТЬ ДИНАРЬ, А НА
Radunjë për barrë me lidhë një dukat e për cikërrimat gjashtë dinar, kurse
në

ВРАКЕННЕ ОПЕЧЬ ВЕЪ МОЮ ЗЕМЛЮ ДО ШУФАДАА ВА БОСКА И ВА ИМБЪЛЬ (sic)
и ва

kthim prap në të gjithë tokën time deri në Shufadajë për dyllin dhe për
inbul[in] (sic) dhe për

ИНЕ ПРАЧЕЖИ ПЕРПЕРЪ, А У РАДУНЕ ТУРЧИНЪ ШЕСТЬ ДИНАРЬ. Я ВСЕМЪ ТОМУ
enët tjera të kërkohet për ta një hyperper, ndërsa në Radunjën Turke
gjashtë dinar. Dhe për krejt këtë

М(Н)А(О)СТНИКЪ ПЕТРЪ ЧЕЛНИКЪ.
[njoftohet?] dashamiri Pjetër, çelniku [komandanti].

ПИСАНА НА ꙗ. и ѱ. и к. ЛѢТО М(Ѣ)С(Е)ЦА ФЕВВАРА КЕ. Д(Ь)НЬ.
Shkrue në të 1000 dhe 400 dhe të 20-ttën vjetë mueji shkurt 25-ta ditë.

(Archiv für Slav. Phil. Bd. XXI, 95) L. v. THALLÓCZY, *Illyrisch-Albanische
Forschungen* (München und Leipzig 1916, I. 146) J. R.

3

S. L. 1426 (pa vend)

*Gjon Kastrioti me të bijtë Stanishin, Reposhin, Kostandinin dhe Gjergjin i
bashkangjesin Monastirit të Hilandarit fshatin Radostushë bashkë me kishën
e Shejtes Virgjin dhe fshatin Trebishtë.* J. R.

По неизрѣченномуу минулоурядню владки моего Христа азъ грѣшни и
недостгонни, не смѣю

Simbas mëshrirës së pashterrshme të zotit tim Krisht, unë mëkatnori dhe
i pameritueshmi, nuk guxoj

нареши ти се рабъ Христа Бога моего Иванъ Кастришотъ и съ сыновн
моими Станишом и

me u quejt rob i Zotit tem Krisht Ivan Kastrioti dhe me bijtë e mij
Stanishin dhe

Рѣпошемъ и Костандиномъ и Гюргиемъ поревновахъ по господи возѣ
моемъ вседръжителю и

Reposhin dhe Kostandinin dhe Gjergjin, i shtymë kah Zoti im i
gjithpushtetshëm dhe

помощию прѣчистниче владычице наше Госпожде Богородице лаври

ХИЛАНЬДАРЕКНІЕ, СЪВЕЦАВШИ

me ndihmën e së papërlyemes sundueses sonë Zojë Zotlindëse të bashkësisë së Hilandarit, mbasi iu kushtuem

[се] съ сыновн моннн и приложнемо светомоу монастироу велика соутъ приема силѣ нашен,

bashkë me bijtë e mi dhe i bashkangjitëm monastirit, aq sa qe fuqia jonë,

а всеблагн богъ и прѣчнста богомати да въспрнметъ сна наша мална приношенна, какоже и

dhe shumë i dashtuni Zot dhe e papërlyemja nana e zotit i pranoftë këto dhurata të vogla tonat, sikurse monedhën

вдовици вноу в. лептѣ. И приложнхъ село Радостоуше и съ црквиомъ, съ Прѣчнстомъ

e vogël të vejushës. Dhe i bashkangjitëm fshatin Radostushë dhe me kishën, me të Papërlyemen

Богородницомъ, яже въ томъ селѣ Радостоуши, и съ селомъ Трѣбнштемъ.

Zotlindëse, që po ashtu [gjendet] në këtë fshatin Radostushë, edhe fshatin Trebishtë.

И снко приложнхъ чѣ вѣѣ селѣ да соу слободни вды великнхъ работъ, малнхъ и великнхъ, съ

Dhe këtu ia bashkuem të dy këto fshatna, e të jenë të lirë nga çdo angari, të vogla o të mëdha, me

великмъ нимн правннами вѣвѣнне харача царека и града, а ино все да је светомоу

të gjitha të drejtat e tyne për shlymjen e haraçit perandorak e urban, e që këto të gjitha

монастироу, ни да има надъ нимн вѣласти ни кiefeална, ни властннкъ, ни псарь, ни да нмъ

t'ia shlyejnë monastirit të shenjtë, e mbi to mos të ketë tagër as qefalija, as sundimtari, as psari, e mos të japin

и ни десятка, ни житнога, ни виннога, ни динарь поклоннхъ, ни травннне, ни чоробннне,

as të dhjetë, as drithit, as venet, as një dinar lëmoshet, as kullotet, as për mbarështimin [e deleve në tokë të kishës]

чѣкмо да си црква оузнама все свое правннне по законуу селъ чѣхъ. И просто рецити да

e vetëm kisha t'i vjelë të gjitha këto të drejta simbas ligjit mbi këto fshatna. Dhe thjeshtë vendosa

соу слободни вадь вьрѣхъ монхъ работу малихъ и великихъ.
të jenë të lirë nga të gjitha angaritë e mija të vogla dhe të mëdha.

И сие мое записанние да прѣбываетъ и непоколебимо. И кого Богъ
изволитъ по мнѣ
Dhe ky vendim imi hyn në fuqi dhe pa mëdyshje. Dhe atij që Zoti ia lejon
me qenë në kambën time

намѣстникоу быти ми обладати сиею землею, или вадь сыновъ монхъ,
или вадь соуродникъ
zëvendësues dhe me e sundue këtë tokë, ose prej bijve të mij, ose prej
bashkëpuntorëve

монхъ, или иного кого Богъ изволитъ, и дръзнеть и разоритъ сие мое
записанние, сже
të mij, ose atij që Zoti ka me ia lejeue, dhe e prish dhe e shkelë këtë urdhën
timin, me të cilin

приложихъ прѣчиситѣи владичици нашен, Госпожди Богородици
Хиан'дарской, таковаго да
ia bashkova së papërlyemes sundimtares sonë, Zojës Zotlindëse të
Hilandarit, kështu e

разоритъ его Господь Богъ въ си вѣкъ и въ будоущи и приложитъ его
къ юдою
shkeltë edhe atë Zoti i Pushtetshëm përgjithmonë dhe në të ardhmen dhe
e çoftë me Judë

прѣдательемъ, и да наследитъ проказоу Пешзиекоу и да есть проклетъ
отъ тни, отъца
tradhëtarin, dhe e ndjektë dënimi i Gjeenës dhe kjoftë i mallkuem prej tij,
kryeatit të

богоноснихъ и да га повне сила чьстнаго и животооецаго креста и да
моу је соупьрница
murgjëve zotpërçues dhe atë e rrëzofhtë fuqia e kryqit të ndershëm dhe
jetëkrijues dhe i qoftë ndihmëse [kryemurgut]

прѣчисата Богородица на страшноомъ испитани и да је проклетъ и
търклетъ амин.
e papërlyemja Zotlindëse, në mundime të tmerrshme dhe qoftë i
mallkuem dhe i travajë [shkelësi] amen.

Писа се сие записанние въ лето 75. и ѿ. и ѿ. 4.
U shkruie ky urdhën në vjetin 6000 dhe 900 dhe 3. 4.

Писавъ подписахъ вьвчноомъ печатимъ господина Ивана.
Mbasi e shkrova e nënshkrova me vulën e zakonshme të zotni Ivanit.

(Fotografi në Arkivin e Akademisë Serbe, akad. Hil. nr. 82. B. KORABLEV, *Actes de Chilandar*, Deuxième partie, Actes Slaves, Petrograd 1915, 561-2, i pasaktë. S. NOVAKOVIĆ, Законски споменици српских држава средњега века, Beograd 1912, 467-468, i *plotë dhe me vitin e shtypun gabim.*) J. R.

4

Hilandar, mbas vjetit 1426

Vëllaznia e monastirit të Hilandarit vërteton se Gjon Kastrioti bashkë me të bijtë Reposhin, Konstantinin dhe Gjergjin, kanë ble në Hilandar pyrgos-in (kullën) e Shën Gjergjit dhe katër adelfatë për 60 fjinë. J. R.

Благоудѣтїю и чловѣкволюбїемъ владыкы нашего и Господа Исуса Христа
и изволенїемъ

Me Mirëbasin dhe njeridashamirin sundimtarin tonë dhe Zot Jezu
Krishtin dhe me lejen e

прѣчисты Богоматере и молитвами светихъ и прѣподобныхъ и
богоносныхъ штыць

e së Papërlyemes Nanës së Tenzot dhe me uratët e shejtënve dhe etënve
murgj tanë zotpërçues

нашихъ Сумешна и светителя Савы, изволенїемъ же и любовїю светихъ
штыць монахъ и

Simeonit dhe Shën Savës, dhe me lejen dhe dashuninë e shejtënve etënve
të mi dhe

господь, чьстнаго свьора лавры хиландарскыя, старыхъ же и юныхъ и мнѣ
въ послѣднихъ

sundimtarë, këshillit të nderuem të bashkësisë së Hilandarit, të
moshuemve e të rinjve, dhe mue ndër të mbramët

смиреному ієромонаху Афанасїю, прѣдържецюу ми редь начелствїа
моего и

të përvujtit hieromurgut Afanas, që mbaj detyrën time të eprorit dhe

игуменствоцюу въ дшмоу прѣчисты владичице наше Богородице въ
мѣстѣ рекомѣмъ

të igumenit në shtëpinë e së papërlyemes zojës sonë Zotlindëse në vendin
e quejtun

Хиландары.

Hilandar.

Въ что время въхотѣ благочестивы и христоролюбкы Иванъ Кастриотъ
купити прргъ

Në këtë kohë dëshiroi i përshpirtshmi dhe Krishtdashtësi Ivan Kastriot me ble kullën

свѣтаго Георгіа, себѣ и с[ы]новомъ своимъ, господиноу Репощоу и господиноу

e shën Gjergjit, për vete dhe të bijtë e tij, zotni Reposhin dhe zotni

Константиноу и господиноу Гюргю съ лозіами, съ маслицами и всемъ управданіемъ нже

Kon'stantinin dhe zotni Gjergjin, me hardhi, me ullinj dhe me gjithë të drejtat që gjithashtu

іестъ пррга, и четирі аделфата да нмамо на свое четиры вбразе нже соуть господи Ивань,

ka kulla, dhe katër adelfatë me pasë për vete, për katër vetë që janë zotni Ivani

господи Репощъ, господинъ Константинъ, господинъ Гюргъ. По прѣхожденіиже коегождо

zotni Reposhi, zotni Konstantini, zotni Gjergji. Mbas vdekjes të gjithësecilës

вбразѣ, да втходитъ съ нимъ и аделфато. По прѣшьствіиже всехъ четирехъ вбразъ

vetë, të pushojë me të edhe adelfati. Mbas kalimit në amshim të të katër vetëve

вышереченныхъ, да взвратитъ се пакы пиргъ въ область монастырскоу, а оу свѣтому

të naltpërmendun, të kthehet kjo kullë prap në gjinin e monastirit, dhe të ndjemit

поменкоу да соуть дондеже естъ и Хиландарь. И ѡ снхъ всехъ принесоше благословеніѣ

të shenjtë t'i mbesë [emni] derisa të ekzistojë Hilandari. Dhe për të gjitha këto morën bekimin

свѣтому мнастыроу шестьдесятъ флоринъ.

e monastirit të shenjtë [e derdhën] gjashtëdhjetë fjinë.

И мы ѡ томъ съвѣщавше се взехъ коупноаше и м'ножае достоаше даніа по обычаю

Dhe ne e përmbyllëm këtë të gjithë njëzani dhe ma shumë të ardhuna iu derdhën simbas zakonit

мнастырскому, обаче ради любве нхъ и призвоеніа господъ къ свѣтому мнастыроу

monastirit, e kështu falë dashtunisë së tyre dhe lidhjes së tyre me monastirin e shenjtë

сѢННДОХОМЪ ВОЛИ НХЪ И ВЪСПРНЦЕМО И БЛАГОСЛОВНМО, И ЗАПИСЕМО ПО
ВЫШЕРЕЧЕННОМУ
[të cilit iu bashkuen] që i don ata dhe [ne] i pranuem dhe i bekuem, dhe e
shkruem simbas mënyrës

ωБРАЗУ.
së masipërme.

И МЫ, ИЖЕ СІА СВЕРШНВ'ШЕН ЗДЕ И ИМЕНА СВОА НАПИСАХУМЪ: АЗЪ
ИГОУМЕНЪ ІЄРОВАНАХЪ
Dhe ne, po ashtu që këtë e përmbaruem, këtu shkruem edhe emnat tanë:
unë igumeni hieromurg

АѢАНАСІЄ, СТАРЬЦЪ ПИРГА СВЕТАГО САВЫ ПОПЪ СИЛОАНЪ, СТАРЬЦЪ ПИРГА
ВАСИЛІЄКА ПАИСІЄ,
Athanasi, ati i kullës së Shën Savës pop Siloani, ati i kullës së Vasilit Paisie,

ИКОНОМЪ ВЕЛИКЫ НОСИФЪ, ЄКАНСІАРХЪ ПОПЪ ВЕНІАМИНЪ, ПРОИГОУМЕНЪ
ІЄРЕМОНАХЪ ІІОАННЪ,
ikonomi i madh Josifi, eklisijari pop Beniamini, proigumeni hieromurg
Joanni,

ДОУХОВ'НИКЪ СІМОНЪ, ЕЖОДІАСТЪ ПОПЪ МАРКО, СТАРЬЦЪ ПИРГА КТИТОРОВА
ДОУХОВНИКЪ ФІОМА,
ati shpirtnor Simon, eksodiasti pop Markoja, ati i kullës së themeluesve
[ati] shpirtnor Thoma,

БОЛ'НИЧАРЪ ІАКОВЪ, ПАРАКЛІСІАРХЪ ФЕОДОРЪ, ДОМЕСТИЗЫ ПОПЪ ВАСИЛІЄ И
ДІАКОНЪ ІАКОВЪ,
mjek Jakovi, paraklisijar Theodori, shërbyestar pop Vasili, dhe dhjak
Jakovi,

ТРАПЕЗАРЪ ГРИГОРІЄ, ДОУНАРЪ САВА, ПАРАИКОНОМЪ ПАН'КРАТІЄ И КОУП'НО ВЪСЕ
БРАТІЄТЪ.
tryezar Grigori, qilarmbajtës Sava, paraikonon Pankrati, dhe njëzani e
gjithë vllaznia.

И МОЛИМО ГОСПОДИ БРАТІЮ НАШОУ НХЪ ЖЕ БОГЪ ИЗВОЛИТЪ НАСТОЛТЕЛЕМЪ
БЫТИ СВЕТОМУ
Dhe i lutemi Zotit që vëllezënëve tanë ua mundësoftë Zoti me besë me i
ndejtë të shejtit

МОНАСТЫРОУ СІЄ НАМИ СЪТВОРЕННОЕ НЕ ПОТВОРИТИ СЕ, ТАКО ЖЕ И МЫ
ПРѢЖДЕ НАСЪ БЫВШИХЪ
monastir ndërtue nesh i cili nuk mund të ndërrohet, poashtu si dhe ne të
parët para nesh

НЕ ПОТВОРИМО, НЪ ИСПЛНИМО ВОЛ'ШЕ.

nuk i ndërruem, e as nuk i përplotsuem ma [kupto: nuk qemë ma të shenjtë se ta.]

Смѣренный игоумьнь хиландарскы ієромонахъ ѿданаіє.

I përvujtuni igumen i Hilandarit hieromurg Athanasi.

(Vulë dyllit)

Fotografi në Arkivin e Akademisë Mbretnore Serbe, Hil. Nr. 105.

(B. KORABLEV, Actes de Chilandar, Deuxième partie, Actes slaves, Petrograd 1915. ff. 561-563, i paplotë dhe me pasaktësi. V. MASHIN, Акти братског сабора из Хиландара, ff. 197-199, mirë dhe me një fotografi tek: Годишњак Српског филоз. Факултета, Shkup 1940.) J. R.

178

Raguzë, 2 prill 1459

Skënderbeu vërteton se ka tërheqë nga llogaria e tij në Raguzë 500 dukatë.
J. R.

† БѢ ИМЕ ВОЦА И СИНА И Д(Х)ХА СВЕТОГО АМИНЬ.

Në emën të atit dhe të birit dhe të shpirtit shenjtë amen.

Ми г(о)сп(о)дннъ Гюрьгъ Кастришчъ речени Скеньдербьегъ даємо на
внѣдннне вѣкомѣ комѣ се

Ne zoti Gjergj Kastrioti i quejtuni Skenderbeg i bajmë me dijtë gjithkujt që

достончъ и предъ кога се нзне(се)тъ вѣи нашъ лиетъ штворени а под
печатнмъ прьстена

i përket, dhe para të cilit paraqitet kjo letër jona e hapun dhe nën vulën e unazës

моѣга знаменова(на)гѣ мегю нами с комѣномъ дѣрговьчнмъ за
вѣонзи поьла' поста(в)е

sime të njohun mes nesh dhe komunës së Raguzës në lidhje me punën e llogarisë

наше, цю постави(х)(!) ѣ комѣнъ дѣрговьч'ки нашъ чел'никъ Рѣанъ и г(о)
сп(о)дннъ Павель

sonë, që pati çelë pranë komunës raguziane çelniku ynë Rajani dhe zoti Pal

Газуль, а по нашихъ заповеди, иере прии(н)хъ вѣдъ много почтенога
кнеза и влаетель и вѣе

Gazulli, dhe simbas urdhnësës sonë, se mora prej fort të nderuemit princ dhe pushtetarëve dhe të gjithë

вспыкнне властель дѣбовьчкнхъ а по нашемѣ днакѣ Ниньцѣ
Вѣкогалнцю, а с нашимъ

zyrtarëve raguzianë, dhe nëpërmjet dijakut tonë Ninc Vukosalikut, dhe me letrën

листомъ верованнмъ. ѿ. сътъ дѣкаты златнхъ.
tonë të vërtetimit. 5. qind dukatë arit.

И за веки верованне га днакѣ Ниньцѣ с мовмъ рѣкомъ писахъ ѣ градѣ
Дѣбовникъ, а по

Dhe për vërtetim ma të madh unë diaku Ninc me dorën time e shkrova në qytet të Raguzës, dhe simbas

заповеди г(о)спод(н)на ми Скендери бега.
urdhnit të zotit tim Skender begut.

И писа на лѣтъ рождѣства Христова тисѣкю и ѣ. стан ѿѣ. на дни ѣ
апрна.

Dhe u shkrua në vjetin e të lemit të Krishtit njëmijë dhe 400 59. në ditën e 2 prillit.

Në mes ka një vulë të vogël dyllit të kuq me një figurë femnore që sheh majtas.

Në verso ka të shkrueme: MIII C LVIII, adì 2 april. Espeditoria. Signor Schenderbeg per suo canzelier Ninaz confesa aver hauuto et rezepto del comun de Ragusa de lo deposito suo che deposnito (dhe jo “deposito”, si tek Miklosich!) zelnich Raian et mis. Pollo Gazullo, secondo par per la notaria de Ragusa et li (!) anche par in uno esfoio de man del deto celnich Raian. Tols duc. 500.

(Originali gjendet në Arkivin e Akademisë Mbretnore Serbe, nr. 285. F. MIKLOSICH, *Monumenta serbica*, 482; L. STOJANOVIĆ, *Stare srpske povelje i pisma*, I. 2, 215, e paplotë) J. R.

180

Lesh, 7 qershor (1459)

Skënderbeu dërgon sekretarin e tij Ninac-in në Raguzë [Dubrovnik] dhe i lutet princit dhe zyrtarëve të atyshëm që t'i besojnë këtij për gjithçka dhe t'i japin atë çka kërkohet sish. J. R.

Племеннчнмъ и мѣдрнмъ и ѣ свемъ много почтеннмъ г(о)сп(о)дамъ,
г(о)сп(о)динѣ кнезѣ и
Fisnikëve dhe të urtëve dhe për gjithçka shumë të nderuemve zotnive,
zotni princit dhe

ВЛАСТЕЛ(ЕМ)Ь САМОВЛАДЦАГО ГРАДА ДУБРОВНИКА МНОГО ЗАРАВЬЕ И
ХРЕТНСАННЕ ВАМА
pushtetarëve të qytetit të vetëqeverisun të Raguzës shumë shëndet dhe
[nderime?]

г(о)сп(о)цтѣво кн.
zotnisë Suej.

Господо, казаше ми, ерѣ гредѣ царь на насѣ, тога ради послахъ
канъжнлера мога Ниньца, цю
Zotnij, më kanë lajmue, se sulltani po na mësyn, prandaj dërgova
kançelierin tim Ninecin, që

КЕ ГВВОРНТЬ С НАШЕ СТРАНЕ ВАШЕМЪ Г(о)сп(о)цтѣвЪ ѡ ВЪСЕМЪ ДА ГА
ВЕРДИТЕ И ДА МЪ ДАЕТЕ.
do t'ju flasë nga ana jonë zotnisë suej, [dhe] për gjithçka t'i besoni dhe t'i
jepni [çka kërkon]

И БОГЪ УМНОЖИ ГОСПОЦТѢВО КН. Месеца черешьнара 7 днь ѡ Лешѣ.
Dhe Zoti e rritë sundimin tuej. Mueji qershor, 7 ditë, në Lesh.

Nga jashtë lexohet: ПЛЕМЕНИТНЫМЪ И МЪДРЫМЪ ѡ СЕМЪ МНОГОПЧТЕННЫМЪ
ГОСПОДАМЪ, ГОСПОДИНЪ
Fisnikëve dhe të urtëve dhe fort të nderuemve zotnij, zotit

КНЕЗЪ И ВЛАСТЕЛ САМОВЛАДЦАГО ГРАДА ДУБРОВНИКА.
princ dhe pushtetarëve të qytetit të vetëqeverisun të Raguzës.

(Originali gjendet në Arkivin e Akademisë Mbretnore Serbe. P. KARANO-
TVRJKOVIĆ, *Srbski spomenici*, Beograd 1840, 281, me gabime dhe i paplotë;
F. MIKLOSICH, *vep. cit.*, 442 me gabime. Pasaktësisht asht përcjellë vjeti
1450; L. STOJANOVIĆ, *vep. cit.*, 214; Një rikopjim bashkëkohor me alfabet
latin në Arkivin Shtetnor në Dubrovnik, *Actae Sanctae Mariae Maioris*, saec.
XV, Fasc. IV, 350.)

181

Raguzë, 13 qershor 1459

*Skënderbeu vërteton se ka tërheqë shumë prej 900 dukatësh nga Ilogaria e
tij në Raguzë.* J. R.

ВЪ НМЕ ѡЦА И СНА И Д(Ъ)ХА СВЕТОГО АМННЬ.
Në emën të atit dhe të birit dhe të shpirtit shenjtë amen.

Ми г(о)сп(о)динъ Гюрьгъ Властрицъ реч(е)ни Окендъръ бегъ даемо на
ВНДЕНЕ ВЛАКОМЪ КОМЪ СЕ

Ne zotni Gjergj Kastrioti i quejtuni Skender beg, i bajmë me dijtë gjithkujt që

ДОУГОИТЬ И ПРЕДЪ КОГА СЕ ИЗНЕСЕТЬЪ ОБИ НАШЪ ЛИСТЪ СОТВОРЕНИ А ПОДЪ ПЕЧАТЬЮ ПРЪСЪТЕНА

t'i lypset dhe para të cilit të paraqitet kjo letër e jona e hapun dhe me vulën e unazës

МОИГА ЗАМЕНОВАНОГА МЕРЮ НАМИ СЪ КОМУДНОМЪ ДЪБРОВЪЧЬЦИМЪ ЗА СВЪЗН ПОСЪЛЪ ПОСТАКЕ

seme të njohun mes nesh dhe komunës së Raguzës se për këtë e nisa për llogarinë

НАШЕ, ЦО ПОСТАКИ СЪ КОМУДЪ ДЪБРОВЪЧЬКИ НАШЪ ЧЕЛНИКЪ РАЈАНЪ И ГОСПОДИНЪ ПАВЕЛЬ ГАЗУЛЬ

tonë, që kemi në komunën e Raguzës çelnikun tonë Rajanin dhe zotni Pal Gazullin

А ПО НАШЕН ЗАПОВЕДИ, ИРЕ ПРИМНУХЪ ОДЪ МНОГО ПОЧТЕНОВАГО КНЕЗДА И ВЛАСТЕЛЪ И ВСЕ ОПКНИИЕ

dhe simbas urdhnit tonë, se mora nga shumë i nderuemi princ dhe pushtetarët dhe të gjithë

ВЛАСТЕЛЪ ДЪБРОВЪЧЬКИХЪ А ПО НАШЕМЪ ДИНАКУ ПО НИНЬЦЪ ВЪЛКОСАЛИКУ А С НАШИМЪ ЛИСТОМЪ

pushtetarët e Raguzës dhe nëpërmjet shkrivanit tonë Ninec Vlëkosalik dhe me letrën tonë

ВЕРОВАНЕМЪ ЦЪ ДЪКАТЬ ЗЛАТНУХЪ. И ЗА БЕКІЕ ВЕРОВАНИЕ ІА ДИНАКЪ НИНЕЦЪ С МОШМЪ РЪКОМЪ

të vërtetimit 900 dukatë arit. Dhe për vërtetim ma të madh, unë shkrivani Ninec me dorën time

ПИСАХЪ СЪ ГРАДЪ ДЪБРОВНИКЪ А ПО ЗАПОВЕДИ Г(О)СП(О)ДИНА МИ СКЕНЬДЪРЪ БЕГА.

e shkrova në qytet të Raguzës dhe simbas urdhnit të zotit tim Skender begut.

Писа се на листъ рождьств(в)а Христова тнежкю и .д. съта и н.д. на дни .гн. Юниа.

U shkrua në vjetin e të lemit të Krishtit një mijë dhe katërqind dhe 59, në ditën 13 të Qershorit.

Mbrapa ka të shkrueme: *M^o IIIIC^{Lta} VIII (në vend të: VIII) adi XIII zugno*

Espeditoria de S. Schenderbeg, per la qual confesa hauer hauuto et rezeputo per suo canzellier Ninaz duc. 900, tolti dello suo deposito de duc. (e qortueme:

240) 2400, depositati in comun de Ragusa per Raian zelnich et Paulo Gazullo, secondo par in diversi de notaria et lleziam par conto facto per man delli dicti Raian et Paulo in uno sfoio.

Vulë dyllit të kuq, e njëjtë me atë të maparshmen.

(Originali gjendet në Arkivin e Akademisë Mbretnore Serbe. P. KARANO-TVRTKOVIĆ, *Srbski Spomenici*, Beograd 1840, 280-281. L. STOJANOVIĆ, *vep. cit.* 215. e paplotë). J. R.

182

Raguzë, 13 qershor 1459

Skënderbeu vërteton se ka tërheqë nga llogaria e tij në Raguzë 1000 dukatë.
J. R.

БѢ ИМЕЩА И СНА И Д(Ъ)ХА СВЕТОГО АМИНЬ.

Në emën të atit dhe të birit dhe të shpirtit sh(e)njtë amen.

на г(о)подинь Гюр(ь)гъ Властришчъ, речени Скеньдербегъ, даємо на виденне влакомъ, комъ

unë z. ti Gjergj Kastriot, i quejtun Skenderbeg, i bajmë me dijtë kujtdo, kujt

се доуговорчъ, и пред' кога се нзнер(е)тъ въи нашъ листъ чтворени, а под печатнишомъ

t'i nevojitet, dhe para të cilit të paraqitet kjo letër jona e hapun, dhe me vulën

пръстена моего знаменованаго мегю нами с комъномъ дъбровъчкимъ за въвъзи посылъ

e unazës sime të njohun mes nesh dhe komunës së Raguzës për këtë punën e

поставе наше, цю постави ѝ комънь дъбровъчкн нашъ чел'никъ Раянъ и г(о)сп(о)динь

llogarisë sonë, që pati çelë në komunën e Raguzës çelniku ynë Rajan dhe z. ti

Павел' Газуль а по нашеи заповеди, ере приимихъ въ' много почтеного кнеза и властель и

Pal Gazulli dhe simbas urdhnit tonë, se mora nga shumë i nderuemi princ dhe pushtetarët dhe

все шпыкниие властель дъбровъчкнхъ, а по нашемъ днакъ по Ниньцъ въколанкю, а с

të gjithë zyrtarët e Raguzës, dhe nëpërmjet shkrivanit tonë Ninec Vukosalikut, dhe

НАШИМЪ ЛИСТОМЪ БЕРОВАННИМЪ · † · А · ДУКАТЬ ЗЛАТНУХЪ ЗА ВОСТАТЪКЪ ОДЪ · † ВМ · ДУКАТЪ

dhe me letrën tonë të vërtetimit 1000 dukatë arit, të mbetun prej 2 mijë dukatëve

ПОСТАВЕ ВИСЕ РЕЧ(Е)НИЕ. И ВЕКІЕ НЕ ВОСТАЕ ОДЪ ТЪЗИ ПОСТАВЕ НИ ОДЪ ЕДНЕ ДРУГІЕ У КОМУНИ

që patën derdhë të naltpërmendunit. Dhe nuk mbetet ma nga ajo llogari apo nga ndonjë tjetër në komunën

ДУБРОВЪЧКОМУ НЕГО ЛУБЪКЕ И ПРИАЗНИ. И ЗА ВЕКІЕ БЕРОВАННІЕ СЕГАН ЛИСТА ЕА НИНЕЦЪ ПИСАХЪ, А

e Raguzës veçse dashtuni dhe dashamirësi. Dhe për vërtetim ma të madh këtë letër unë Nineci e shkrova, dhe

ПО ЗАПОВЕДИ ГОСПОДИНА СКЕНДЕРЪ БЕГА.

simbas urdhnit të zotit Skender beg.

Я ПИСА СЕ НА ЛЕТО РОЖДЪСТВА ХРИСТОВА · † А ОЎ · Н · Н.Д., ЛЕТО, НА ДНИ · ГИ · ИЮНИА. Я БИЛО

Dhe u shkruie kjo në vjetin e të lemit të Krishtit 1000, 400 dhe 59, vjetë, në ditën 13 të qershorit. Dhe kjo

И ВЕСЕГАНЕРЪ ПОСТАВЕ · В · Н · М · ДУКАТЪ, КАКО СЕ У ПИСМЕ УЧИНИЛО.

qe gjithçka, pse u patën derdhë 2[000] dhe 40[0] dukatë, sikurse u pat thanë në letër.

Nga jashtë lexohet: *M^o III^c L^{ta} adi XIII zugno.*

Expeditoria de Signor (asht fshi!) Schenderbeg. Confesa hauer hauuto per suo canzellier Ninaz duc. 1000 per resto de tutela (?) raxon.

Vulë dyllit të kuq, e njëjtë me atë të vërtetimit të datës 2 prill 1459.

(Originali gjendet në Arkivin e Akademisë Mbretnore Serbe. F. MIKLOSICH, *vep. cit.*, 482 *me ndryshime që janë të njohuna*; L. STOJANOVIĆ, *vep. cit.*, 215, *e paplotë*). J. R.

Përktheu dhe përgatiti për botim Arben Ndreca